

Citiți lecția din manual: *Exterminarea evreilor în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial*, notați schița lecției pe caiete și rezolvați fișele de lucru.

Exterminarea evreilor în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial

1. Lagăre de concentrare și ghetouri

- 1 septembrie 1939 - izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial (invazia germană a Poloniei) a avut un impact major asupra evreilor europeni, aceștia fiind supuși la violență, umilințe, muncă forțată, foamete, frig și moarte, în cadrul uriașului sistem de lagăre și locuri de detenție (42.500);
- 1 septembrie 1939-8 mai 1945 - în Polonia (cea mai mare populație evreiască din Europa, 10% din totalul populației poloneze), Germania a instaurat un regim de ocupație extrem de dur, manifestat prin trimiterea în lagăre de concentrare a evreilor, închiderea școlilor, interzicerea activităților politice, sub pretextul că au fost posibili sabotori și insurgenți, și separarea de restul populației poloneze prin deportarea în ghetouri;
- 1939-1945 - în Germania și statele ocupate de forțele naziste, regimul condus de Adolf Hitler a pus în aplicare politica antisemită: evreii au fost obligați să poarte un semn distinctiv (Steaua lui David), au fost închiși în lagăre de concentrare și de muncă forțată și au fost izolați în ghetouri (cartiere destinate exclusiv evreilor):

I. Lagărele de concentrare: au fost localizate în Germania și Europa ocupată de naziști, fiind centre de detenție și de muncă forțată. Lagărele au fost înființate înaintea începerii celui de-Al Doilea Război Mondial și au fost folosite pentru instituirea noii ordini rasiale pe care germanii au impus-o în Europa de Est, aceasta fiind parte a unei politici deliberate de eliminare a „*indezirabililor*” (evrei, slavi și romi). Condițiile din lagăre au fost inumane și mii de prizonieri au murit din cauza foametei, a muncii grele și a abuzurilor din partea paznicilor. Cele mai mari lagăre de concentrare au fost următoarele: Dachau (primul lagăr de concentrare, construit pentru opoziții politici „*de stânga*”, polonezi, ruși, imigranți africani și prizonieri de război), Lichtenburg, Oranienburg, Bergen-Belsen, Sachsenhausen, Buchenwald, Flossenburg, Neuengamme, Ravensbruck (lagăr pentru femei) și Mittelbau-Dora (Germania); Stutthof și Gross-Rosen (Polonia); Theresienstadt (Cehia); Westerbork (Olanda); Drancy (Franța).

II. Lagărele de muncă forțată: au fost înființate pe teritoriul statelor ocupate de Germania, cu scopul de a exploata prin muncă prizonierii de război, un rol central avându-l evreii și polonezii. Condițiile din lagărele de muncă forțată au fost foarte dificile, prizonierii confruntându-se supraaglomerare extremă și facilități insalubre, tratamente brutale, tortură și execuții aleatorii din partea gardienilor, hrană, îmbrăcăminte, adăpost și îngrijire medicală inadecvate și ore lungi de muncă extenuantă fizic. Cele mai mari lagăre de muncă forțată au fost următoarele: Natzweiler-Struthof (Franța); Mauthausen (Austria); Stutthof, Auschwitz-Birkenau, Gross-Rosen și Plaszow (Polonia); Riga-Kaiserwald (Letonia); Janowska (U.R.S.S.).

III. Ghetourile: au fost construite, în general, pe teritoriul Poloniei și în Europa de Est. Condițiile de viață din ghetouri au fost diferite în funcție de tipul acestora (deschise sau închise), de dimensiunile și de amplasarea acestora, precum și de personalitatea liderilor naziști care le-au condus. Naziștii au desemnat un *Judenrat* (din limba germană: „*Consiliu Evreiesc*”), o structură autoadministrată impusă comunităților evreiești, condusă de un președinte care a avut misiunea de a asigura mijloacele financiare necesare supraviețuirii (servicii în domeniul educației, al culturii, al vieții religioase, curățenie, servicii poștale și asigurări sociale), rechiziționări (obiecte de lux, radiouri și piese de mobilier), de a recruta persoanele care urmau să execute munca silită și să faciliteze deportările. Igiena precară și subnutriția au favorizat apariția bolilor și izbucnirea unor epidemii, care s-au răspândit cu rapiditate și au omorât cca. un sfert din populația evreiască. Din momentul în care a devenit clar faptul că obiectivul german a fost exterminarea, populația evreiască s-a răzvrătit împotriva autorităților naziste, cea mai mare revoltă fiind cea a ghetoului din Varșovia (1943: peste 56.000 de victime în rândul evreilor). Cele mai importante ghetouri au fost următoarele: Piotrkow Trybunalski, Tuliszko,

Lodz, Radomsko, Gorlice, Pabianice, Lowicz, Bedzin, Plock, Varșovia (cel mai mare ghetou, cu o suprafață de 3.4 km², a găzduit peste 400.000 de evrei), Otwock, Tomaszow Mazowiecki, Zamosc și Brzesko (Polonia); Grodno și Pinsk (Belarus); Kovno (Lituania).

2. „Soluția finală”

- 20 ianuarie 1942 - în cadrul Conferinței de la Wansee, liderii naziști Reinhard Tristan Eugen Heydrich, Heinrich Luitpold Himmler și Otto Adolf Eichmann au adoptat „soluția finală”, exterminarea celor peste 7 milioane de evrei din Europa Centrală și de Est;

- uciderea în masă a evreilor de către trupele naziste a avut loc prin numeroase metode:

I. Holocaustul prin gloanțe (1941-1944): a constat în adunarea populației evreiești și uciderea prin împușcare, după care cadavrele au fost aruncate în gropi comune. Variații ale acestui tip de exterminare a inclus uciderea evreilor în camioane închise, la care țeava de eșapament a fost orientată spre interior, sau înec. Acest tip de exterminare a debutat în Iugoslavia (aprilie 1941) și a atins apogeul în perioada invaziei Uniunii Sovietice de către armatele naziste și aliații acestora (22 iunie-5 decembrie 1941: *Operațiunea Barbarossa*), unitățile de atac ale *Wehrmacht* (din limba germană: „*Forțele Armate*”), *Einsatzgruppen* (din limba germană: „*Grupuri de acțiune/operațiuni*”) executând în orașe precum Camenița (23.600 victime), Babi Iar (33.700 victime), Dnepropetrovsk, Harkov și Bogdanovca cca. 1.3 milioane de evrei. Exterminarea populației evreiești a continuat până în anul 1944, în orașe precum Minsk, Kaunas, Kovno (9200 victime), Vilnius și Riga fiind uciși cca. 2.0-2.5 milioane de evrei (50% dintre evreii din U.R.S.S.).

II. Lagărele de exterminare (1942-1945): au apărut pe teritoriul Poloniei ocupate, în zone relativ izolate, pentru a nu atrage atenția localnicilor asupra a ceea ce se întâmplă în interiorul lor, în apropierea unor noduri feroviare importante. Otto Adolf Eichmann, principalul responsabil în „*chestiunile evreiești*”, a planificat procesul deportării evreilor în lagăre. Evreii au fost deportați din statele europene ocupate și/sau aliate cu Germania nazistă (Norvegia, Olanda, Belgia, Franța, Italia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Iugoslavia și Grecia), duși la gară, încărcăți în vagoane pentru vite (70-80 persoane/vagon), fără ventilație și supraaglomerate, sigilate din exterior, fără apă sau mâncare, până au ajuns la un lagăr de exterminare (la fiecare oprire au fost aruncate cadavrele din vagoane). În lagăre, prizonierii au fost triați în apti de muncă și condamnați la moarte (camere de gaze mascate în dușuri, în care s-a folosit monoxid de carbon și Zyklon B). Prizonierilor apti de muncă li s-au confiscat obiectele personale, li s-a tăiat părul și au fost tatuați cu numere, iar bărbații în putere au fost aleși pentru a alcătui trupele de *Sonderkommando* (din limba germană: „*Unitate specială*”), care au făcut munca de jos în camerele de gaze (au cărat victimele la crematoriu). Condițiile de detenție au fost precare, prizonierii fiind înfometăți sistematic, torturați, munciți până la extenuare și folosiți pe post de cobai pentru diferite experimente medicale (medicul Josef Rudolf Mengele, „*Îngerul Morții*” de la Auschwitz-Birkenau, a efectuat experimente medicale pe deținuți, fără anestezie: extirpare de organe, sterilizare, infectare cu diverse boli și testarea cu medicamente prototip). Lagărele de exterminare cu cel mai mare număr de victime au fost următoarele: Auschwitz-Birkenau (1.1 milioane victime), Treblinka (800.000 victime), Belzec (600.000 victime), Chelmno (320.000 victime), Sobibor (250.000 victime), Janowska (200.000 victime) și Majdanek (80.000 victime).

- rezistența evreiască împotriva acțiunilor genocidale naziste s-a manifestat prin implicarea populației germane în salvarea evreilor (cazul lui Oskar Schindler), revolte în ghetouri, participarea la luptele de partizani în Franța, Belgia, U.R.S.S. și pe teritoriul Poloniei ocupate;

- responsabilitatea pentru crimele Holocaustului o poartă liderii naziști, colaboraționiștii și autoritățile locale din statele aliate cu Germania (Franța, Italia, Ungaria, România și Bulgaria);

- 20 noiembrie 1945-1 octombrie 1946 - în cadrul Proceselor de la Nurnberg, au fost judecați principalii criminali de război naziști de rang înalt (Hermann Wilhelm Goring, Ulrich Friedrich-Wilhelm Joachim von Ribbentrop, Wilhelm Bodewin Johann Gustav Keitel, Alfred Josef Ferdinand Jodl, Berthold Konrad Hermann Albert Speer, Hans Michael Frank, Karl Donitz, Alfred Ernst Rosenberg, Baldur Benedikt von Schirach și Wilhelm Frick) și alții, acuzați de crime de război, crime împotriva umanității și planificarea unui război de agresiune, fiind condamnați la moarte, închisoare pe viață sau încarcerare pe durate mai scurte.

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului studiat vizionați următoarele videoclipuri:

https://www.youtube.com/watch?v=tA_uJOnAnoQ

<https://www.youtube.com/watch?v=6SYN82l6Ves>

<https://www.youtube.com/watch?v=gdgPAetNY5U>

Fișă de lucru: Exterminarea evreilor în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial

I. Citiți cu atenție textul de mai jos, apoi răspundeți cerințelor:

„Cele mai importante contribuții la buna desfășurare a operațiunii au fost secretul și înșelătoria. <<Oamenilor li s-a spus că sunt duși în Ucraina ca să lucreze în agricultură.>> Victimele nu au trebuit să își afle soarta decât în ultimul moment. Pentru a se asigura acest lucru, nici măcar gardienii care au însoțit trenurile nu au avut voie să cunoască adevărul sau să intre în aria centrală a lagărului.

La Treblinka, <<capătul de linie de cale ferată a fost făcut să arate ca o stație pentru pasageri... cu un ghișeu de bilete, cameră de bagaje și o sală de restaurant. Au fost săgeți peste tot, arătând Spre Bialystok, Spre Baranovichi. Când trenul a sosit, în clădirea gării a cântat o orchestră, iar muzicanții au fost toți bine îmbrăcați>>. Odată ce au început să circule zvonurile despre Treblinka, numele stației a fost schimbat în Oder-Maidan.

Nu toată lumea s-a lăsat păcălită. Cei cu priviri agere și iscoditoare au descoperit repede că ceva nu a fost în regulă, fie obiecte personale abandonate în piața de dincolo de gară care nu au fost adunate cum trebuie de unitatea de curățenie după transportul precedent, fie zidul înalt, fie linia de cale ferată care nu a dus nicăieri. SS a învățat să exploateze optimismul instinctiv al majorității oamenilor, sperați să creadă că lucrurile trebuie să fie mai bune decât în ghetou sau în lagărele de tranzit din care au venit. În foarte puține situații însă, viitoarele victime și-au ghicit soarta și au doborât gardurile atunci când acestea au deschis ușile vagoanelor pentru vite. Mitralierele i-au secerat atunci când s-au îmbulzit spre pădure.”

(Antony Beevor, *Al Doilea Război Mondial*)

1. De ce credeți că gardienii care au însoțit trenurile nu au avut voie să cunoască ce s-a întâmplat în lagăre?

2. Din ce cauză credeți că au fost schimbate numele stațiilor?

II. „Viața mea a început de la sfârșit. Mai întâi am cunoscut moartea, apoi nașterea.”

(Halina Birenbaum, *Despre Holocaust*)

Comentați afirmația supraviețuitoarei Holocaustului în minim 15 rânduri.

BIBLIOGRAFIE:

1. Boşcodeală, Felicia Elena, Ciobanu, Loredana, Şerban, Nicolae, *Istoria evreilor. Holocaustul: Manual pentru clasa a XI-a/a XII-a*, Editura Booklet, Bucureşti, 2024.
2. Waldman, Felicia, Tudorancea, Anca, Cioflâncă, Adrian, Iancu, Carol, Radu, Adriana, Romandaş, Bogdan-Florin, *Istoria evreilor. Holocaustul: Manual pentru clasa a XI-a/a XII-a*, Editura Corint Logistic, Bucureşti, 2024.
3. Florian, Alexandru (coordonator), Boboc, Daniel, Drăguşin, Nicolae, Matei, Petre, Petrescu, Florin, Stan, Gabriel, Stanciu, Măriuca, *Istoria evreilor. Holocaustul: Manual pentru clasa a XI-a/a XII-a*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2024.
4. Soare, Aurel Constantin, Săvuţă, Irina Ema, Rados, Maria, Căplescu, Iuliana Maria, *Istoria evreilor. Holocaustul: Manual pentru clasa a XI-a/a XII-a*, Editura Litera, Bucureşti, 2024.
5. Florea, Cosmin-Ionuţ, Stan, Viorica, Țigău, Dragoş Lucian, *Istoria evreilor. Holocaustul: Manual pentru clasa a XI-a/a XII-a*, Editura Sigma, Bucureşti, 2024.
6. Johnson, Paul, *O istorie a evreilor*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2019.
7. Caplan, Jane (coordonator), *Istoria Germaniei naziste*, Editura Orizonturi, Bucureşti, 2020.
8. Layton, Geoff, *Germania: Al Treilea Reich, 1933-1945*, Editura ALL, Bucureşti, 2001.
9. Minerbi, Alessandra, *Istoria ilustrată a nazismului*, Editura Enciclopedia RAO, Bucureşti, 2006.
10. Beevor, Antony, *Al Doilea Război Mondial*, Editura RAO, Bucureşti, 2015.

